

Микола Кун

Міфи Стародавньої Греції

*Переклад українською
Ярослава Мишанича*

Боги

Спочатку існував лише вічний і безмежний темний Хаос. У ньому було заховане джерело всього живого на світі. Все з'явилося з безмежного Хаосу — цілий світ і безсмертні боги. З Хаосу народилася й богиня Земля — Гея. Далеко простягнулася вона, могутня, життя всього, що живе й росте на ній, бере свій початок від неї. Глибоко ж під Землею, так глибоко, як далеко від нас безмежне світле небо, у неймовірній глибині народився похмурий Тартар — страшна безодня, заповнена вічною пільмою. З джерела життя Хаосу народилася могутня силу Еросу — Кохання, що все оживляє. Почав створюватися світ. Безмежний Хаос породив Вічний Морок — Ереб і темну Ніч — Ньюкту. А від Ночі й Мороку з'явилися вічне Світло — Ефір і радісний осяйний день — Гемера. Світло розлилося по всьому світу, й стали змінювати одне

одного ніч і день.

Могутня й благодатна Земля народила безкрайне блакитне небо — Урана, і розстелилося Небо понад Землею. Рішуче здійнялися до нього високі Гори, породжені Землею, і широко розкинулося вічно шумливе Море.

Мати-Земля породила Небо, Гори й Море, але немає в них батька.

Уран — Небо — захопив весь світ. Він взяв благодатну Землю собі за дружину. Шестеро синів і шестеро доньок — могутніх, грізних титанів — було в Урана й Геї. Їхній син, титан Океан, що огортає всю землю, немов безмежна річка, і богиня Фетіда породили на світ усі річки, що женуть свої хвилі до моря, і морських богинь — океанід. Титан же Гіперіон і Тейя привели на цей світ дітей: Сонце — Геліоса, Місяць — Селену і рум'яну Зорю — рожевоперсту Еос (Аврору). Від Астрей й Еос походять всі зорі, що сяють на темному нічному небі, й усі вітри: потужний північний вітер Борея, східний Евр, вологий південний Нот і західний лагідний вітер Зефір, що жене сповнені дощем хмари.

Окрім титанів породила могутня Земля трьох велетнів — циклопів, які мали одне око на лобі — і трьох величезних, мов гори, п'ятдесятиголових гігантів — сторуких (гекатонхейрів), названих так за кількістю рук у кожного з них. Супроти їх

страшної могуті ніщо не може встояти, їх стихійна сила не має меж.

Зненавидів Уран своїх дітей-велетнів, в надра богині Землі ув'язнив він їх у глибокій пільмі й не дозволив їм вийти в світ. Страждала їхня мати-Земля. Гнітив її страшний тягар, захований у неї в глибинах. Покликала вона своїх дітей — титанів — і намовила їх повстати супроти батька Урана, але вони боялися підняти руки на вітця свого. Лише наймолодший з них, підступний Крон, хитрощами скинув батька й відібрав у нього владу.

Богиня Ніч народила супроти Крона цілий натовп жахливих істот: Таната — смерть, Еріду — розбрат, Апату — обман, Кер — знищення, Гіпнос — похмурий важкий сон зі страшними видіннями, нещадну Немезиду — помсту за злочини — і багато інших. Жах, розбрат, обман, війну й нещастя принесли ці боги у світ, де на троні свого батька зацарював Крон.

Зевс

Народження Зевса

Крон не був упевнений в тому, що зможе надовго втримати владу. Він боявся, що супроти нього повстануть діти і його спіткає така сама доля, як і його батька Урана. Він боявся своїх дітей. Тоді

Крон звелів своїй дружині Реї приносити щойно народжених дітей до нього, після чого безжалісно ковтав їх. Жахалася Рея, коли бачила долю своїх дітей. Вже п'ятьох проковтнув Крон: Гестію, Деметру, Геру, Аїда (Гадеса) й Посейдона.

Рея не хотіла втратити й останню свою дитину. За порадою батьків — Урана й Неба — поїхала вона на острів Крит, а там, у глибокій печері, народився її молодший син Зевс. У тій печері сховала Рея свого сина від безжалісного батька, і, замість сина, дала йому проковтнути довгастий камінь, що був загорнутий у пелюшки. Крон навіть не підозрював, що дружина його перехитрила.

А Зевс тим часом зростав на Криті. Німфи Адрастея й Ідея бавили маленького Зевса; вони вигодували його молоком божественної кози Амалфеї. Бджоли приносили маленькому Зевсу мед, зібраний на схилах високої гори Дикти. Біля входу до печери юні курети били мечами по щитах щоразу, коли маленький Зевс плакав, щоб його плач не був почутий Кроном і щоб Зевса не спіткала доля братів і сестер.

Зевс скидає Крона. Боротьба богів-олімпійців з титанами

Виріс і змужнів прекрасний та могутній бог

Зевс. Він повстав проти свого батька і примусив його повернути на світ поглинутих ним дітей. Одного за другим вивергнув з уст Крон своїх дітей-богів, прекрасних і світлих. Вони почали боротьбу з Кроном і титанами за владу над світом.

Жахлива й вперта була ця боротьба. Діти Крона утвердилися на високому Олімпі. На їхній бік перейшов дехто з титанів, а першими — титан Океан і донька Стікс з дітьми Запалом, Могутністю й Перемогою. Небезпечною була ця боротьба для богів-олімпійців. Могутніми й грізними були їх супротивники-титани. Але Зевсові взялися допомагати циклопи. Вони викували йому громи й блискавки, їх вергав Зевс у титанів. Боротьба тривала вже десять років, але перемога не схилялася на жоден бік. Нарешті зважився Зевс визволити з земних глибин сторуких велетнів-гекатонхейрів; їх він покликав на допомогу. Жахливі, величезні мов гори, піднялися вони з надр землі й кинулися в бій. Вони виламували з гір цілі скелі й кидали ними в титанів. Сотнями летіли скелі назустріч титанам, коли ті підступили до Олімпу. Стугоніла земля, гуркіт шматував повітря, все навколо хиталося. Навіть Тартар здригався від тієї боротьби.

Зевс вергав одну за другою полум'яні блискавиці й гуркітливо-оглушливі громи. Вогонь охопив усю землю, моря кипіли, дим і сморід

затягли все щільною пеленою.

Нарешті могутні титани відступили. Їхня сила була зламана, вони були переможені. Олімпійці закували їх і скинули в похмурий Тартар, у віковічну темряву. Біля мідних нездоланих воріт Тартару на сторожі стали сторукі гекатонхейри, і стережуть вони, щоб не вирвалися знову на свободу з Тартару могутні титани. Влада титанів на землі скінчилася.

Боротьба Зевса з Тифоном

Але не скінчилася на цьому боротьба. Гея-Земля розгнівалася на олімпійця Зевса за те, що він так жорстоко вчинив з її переможеними дітьми-титанами. Вона одружилася з похмурим Тартаром і привела на світ жахливе стоголове чудовисько — Тифона. Величезний, із сотнею драконячих голів, піднявся Тифон із глибин землі. Його дике виття розірвало повітря. Гавкіт собак, людські голоси, рев розлюченого бика, лев'ячий рик чулися в його витті. Навколо Тифона гуготіло полум'я і земля гойдалася під його важкими кроками. Боги здригнулися від жаху. Але сміливо кинувся на нього Зевс-громовержець і розпочався бій. Знову засяяли блискавиці в Зевсових руках, почувся гуркіт грому. Земля й небесне склепіння здригнулися до самої основи. Яскравим полум'ям

спалахнула знову земля, як і під час боротьби з титанами. Моря кипіли від одного наближення Тифона. Сотнями сипалися вогняні стріли-блискавки громовержця Зевса; здавалося, що від них горить саме повітря і горять темні грозові хмари. Зевс спопелив усі сто голів Тифона. Звалився Тифон на землю; його тіло було таким гарячим, що плавалося все навколо. Зевс підняв тіло Тифона й скинув у похмурий Тартар, що породив його. Але і в Тартарі загрожує Тифон богам і всьому живому. Він породжує бурі й виверження; він разом із Єхидною, напівжінкою-напівзмією, породив жахливого двоголового пса Орфа, пекельного пса Кербера, лернейську гідру й Химеру; часто трясє Тифон землю.

Перемогли боги-олімпійці своїх ворогів. Більше ніхто не міг заперечити їхню владу. Тепер вони могли спокійно правити світом. Наймогутніший з них, громовержець Зевс, взяв собі небо, Посейдон — море, а Аїд — підземне царство душ померлих. Земля ж залишилася їхнім спільним володінням. Хоча й поділили сини Крона між собою владу над світом, та все ж панує над усіма ними повелитель неба Зевс; він править людьми й богами, він відає усім світом.

Олімп

Високо на світлому Олімпі володарює Зевс у товаристві других богів. Тут і його дружина Гера, і золотоволосий Аполлон зі своєю сестрою Артемідою, і золота Афродіта, і могутня донька Зевса Афіна і багато інших богів. Три прекрасні Ори стережуть вхід на високий Олімп; вони підіймають густу хмару, що закриває ворота, коли боги спускаються на землю чи підносяться у світлі Зевсові палати. Понад Олімпом височіє блакитне глибоке небо і ллється з нього золоте світло. Ані дощу, ані снігу не буває в царстві Зевса; завжди там світле радісне літо. А нижче клубочаться хмари, часом вкривають вони далеку землю. Там, на землі, за весною й літом ідуть осінь і зима, за радістю й веселощами йдуть нещастя й горе. Щоправда, й боги знають, що таке печаль, але вона швидко минає і знову приходить радість на Олімп.

Бенкетують боги у своїх золотих палатах, які побудував Гефест, Зевсів син. Цар Зевс сидить на високому золотому троні. Величчю й гордим спокійним усвідомленням влади дихає мужнє й прекрасне обличчя Зевса. Біля його трону — богиня миру Ейрена і постійна супутниця Зевса — крилата богиня перемоги Ніке. Ось заходить прекрасна й велична богиня Гера, дружина Зевса. Зевс поважає свою дружину: їй, володарці шлюбу, віддають шану всі боги Олімпу. Коли сліпучо вродлива велика

Гера в пишних шатах заходить до бенкетної зали, всі боги підводяться й схиляються перед дружиною громовержця Зевса. А вона, пишаючись своєю силою, йде до золотого трону й сідає поруч із царем богів і людей — Зевсом. Побіля трону Гери стоїть її помічниця, богиня веселки, легкокрила Ірида, завжди готова швидко летіти на веселкових крилах щоб виконати доручення Гери у найвіддаленіший край землі.

Боги бенкетують. Зевсова донька — юна Геба і син царя Трої Ганімед, Зевсів улюбленець, що дістав від нього безсмертя, підносять їм амброзію й нектар — їжу й напій богів. Прекрасні харити і музи розважають їх співами й танцями. Тримаючись за руки, водять вони коло, а боги милуються їхніми легкими рухами й дивовижною, завжди юною вродою. Бенкет олімпійців веселішає. На цих бенкетах вирішують боги всі свої справи, на них визначають вони долю світу й людей.

З Олімпу надсилає Зевс людям свої дари й утверджує на землі порядок і закони. У Зевсових руках людські долі, щастя й нещастя, добро й зло, життя і смерть — все це йому підвладне. Два великих глеки стоять біля воріт Зевсового палацу. В одному глеку — добрі дари, у другому — злі. Зевс набирає з них добро і зло й надсилає людям. Горі чекає на того, кому громовержець набирає дари тільки з глека зі злом. Нещастя чекають і на того,

хто порушує порядок, встановлений Зевсом на землі і не дотримує його законів. Грізно супить тоді Кронів син густі брови, чорні хмари зразу зтягують небо. Розгнівається великий Зевс і страшно кошлатиться тоді волосся на голові його, очі нестерпно виблискують; змахне він своєю рукою — удари грому лунають по всьому небу, спалахне полум'яна блискавиця і здригається високий Олімп.

Не один лише Зевс стереже закони. Біля його трону стоїть богиня Феміда, хранителька законів. За повелінням Зевса вона скликає зібрання богів на світлому Олімпі й народні зібрання на землі, дивиться, щоб не порушувалися порядок і закон. На Олімпі також Зевсова донька — богиня Діке, яка наглядає за правосуддям. Суворо карає Зевс неправедних суддів, коли Діке доносить йому, що не дотримуються вони законів, даних Зевсом. Богиня Діке — захисниця правди й ворог обману.

Зевс стереже порядок і правду в світі й насилає на людей щастя й горе. Та, хоча надсилає людям щастя й горе Зевс, проте долю людей визначають невблаганні богині фатуму — мойри, які живуть на світлому Олімпі. Навіть доля Зевса належить їм. Володарює фатум над смертними й над богами. Ніхто не сховається від повеління невблаганного фатуму. Нема такої сили, такої влади, яка б могла бодай щось змінити в тому, що